

«Ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια όπως στις ΗΠΑ»

Του ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Λ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Καθηγητή Ιδιωτικής Οικονομικής, προέδρου Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, τέως Πρύτανη

Η επικείμενη αλλαγή του θεσμικού πλαισίου που διέπει την ίδρυση ΑΕΙ στη χώρα μας, δηλαδή η αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος, έχει, όπως ήταν αναμενόμενο, εγείρει έντονη αντιπαράθεση μεταξύ των εμπλεκόμενων κοινωνικών και πολιτικών φορέων. Η μορφή που έλαβε αυτή η αντιπαράθεση, φοβούμαι ότι στερεί από τον κοινωνικό διάλογο την ουσία. Και η ουσία, κατά την ταπεινή άποψή μου, είναι η οριοθέτηση του εννοιολογικού περιεχομένου του όρου ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΑ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΑ ΑΕΙ, προκειμένου να οδηγούμεθα στη σωστή κοινωνική απόφαση.

Η παροχή της εκπαίδευσης απαιτεί τη δημιουργία και λειτουργία οργανισμών (μονάδων), εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Οργανισμός (organization) είναι μια κοινωνική οντότητα (μονάδα), που διέπεται από κάποιο στόχο και συνειδητά δομημένη για την παραγωγή αγαθών ή παροχή υπηρεσιών. Κοινωνική οντότητα σημαίνει ότι συνίσταται από δύο ή περισσότερα άτομα, ενώ συνειδητά δομημένη σημαίνει ότι τα καθήκοντα κατανέμονται και η ευθύνη για την εκτέλεσή τους ανατίθεται σε μέλη του οργανισμού.

Ο οργανισμός, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό, μπορεί να χαρακτηριστεί ως οργανισμός που επιδιώκει το κέρδος (κερδοσκοπικός, profit-seeking organization) ή οργανισμός που δεν επιδιώκει το κέρδος (μη κερδοσκοπικοί, nonprofit not-for profit organizations). Οι οργανισμοί που δεν επιδιώκουν το κέρδος είναι οντότητες των οποίων οι κύριοι σκοποί επικεντρώνονται σε επιδιώξεις άλλες από αυτές της πραγματοποίησης κερδών. Συνήθη παραδείγματα τέτοιων οργανισμών στις ΗΠΑ είναι ακαδημαϊκά ιδρύματα, πολιτιστικά και φιλανθρωπικά ιδρύματα, διάφοροι οργανισμοί υγιεινομικής φροντίδας και φυσικά διάφοροι κυβερνητικοί, δημοτικοί και κοινοτικοί οργανισμοί.

Η αναφορά στις ΗΠΑ έχει σημαντική σημειολογική σπουδαιότητα, για τους ακόλουθους λόγους:

Πρώτον, η μακρά παράδοση αυτής της χώρας στην επιτυχή λειτουργία διεθνούς φήμης ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων (private non profit universities) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως πρότυπο για τη λειτουργία του θεσμού στη χώρα μας.

Δεύτερον, η ανώτατη πολιτική ηγεσία της χώρας μας, πρωθυπουργός και αρχηγός αξιωματικής αντιπολίτευσης, γνωρίζει καλύτερα από κάθε άλλον την οργανωτική δομή των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων αυτής της χώρας, αφού έχουν κάνει πανεπιστημιακές σπουδές στις ΗΠΑ.

Τρίτον, η επιχειρηματική και η πολιτική ηγεσία του τόπου μας ή μέρος αυτής γνωρίζει καλά τη λειτουργία των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων στις ΗΠΑ, αφού τα τελευταία χρόνια έχει χρηματοδοτήσει τη δημιουργία πανεπιστημιακών εδρών σε διάφορα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια των ΗΠΑ.

Τέταρτον, ένας μεγάλος αριθμός μελών ΔΕΠ του ελληνικού δημόσιου πανεπιστημίου γνωρίζει καλά την πανεπιστημιακή παράδοση των ΗΠΑ, αφού έχει κάνει σε ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια τις μεταπτυχιακές και τις διδακτορικές σπουδές, όπως και ο υπογράφων.

Οι οργανισμοί που δεν επιδιώκουν το κέρδος ή οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, φυσικά και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια, έχουν βασικό χαρακτηρισμό λειτουργίας τους τον «περιορισμό μη διανομής» (nondistribution constraint). Ο περιορισμός αυτός, που, στη θεωρία και στην πράξη, διέπει τη λειτουργία των μη κερδοσκοπικών οργανισμών στις ΗΠΑ, έχει πνευματικό πατέρα τον καθηγητή Henry Hansmann του Yale University των ΗΠΑ (Henry B. Hansmann, The Role of Nonprofit Enterprise, The Yale Law Journal, April 1980, pp 835-901). Αυτός ο περιορισμός ουσιαστικά σημαίνει ότι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός απαγορεύεται να κάνει διανομή των καθαρών κερδών του. Αυτή η απαγόρευση εμπεριέχεται οπωσδήποτε στο καταστατικό. Ο οργανισμός δεν απαγορεύεται να πραγματοποιεί κέρδη.

Η λογιστική μέτρησή τους είναι η ίδια με αυτήν που υιοθετείται στις ιδιωτικές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις. Η ειδοποιός διαφορά βρίσκεται στο ότι αυτά τα καθαρά κέρδη θα πρέπει υποχρεωτικά να επανεπενδύονται στην ολότητά τους στον οργανισμό προκειμένου να χρηματοδοτηθεί η ποσοτική ή και ποιοτική αύξηση του (της) προσφερόμενου (ης) αγαθού ή υπηρεσίας. Μια άλλη σημαντική συνέπεια του «περιορισμού μη διανομής» είναι ότι σε τέτοιου είδους οργανισμούς, ακόμη και αν έχουν νομική μορφή ανώνυμης εταιρείας, δεν υφίστανται μετοχές ή άλλης μορφής τίτλοι ιδιοκτησίας που να δίνουν στους ιδιοκτήτες μια ταυτόχρονη συμμετοχή τόσο στα κέρδη όσο και στον διοικητικό έλεγχο του οργανισμού. Η γενική συνέλευση των μη κερδοσκοπικών οργανισμών ασκεί μόνο τον διοικητικό έλεγχο.

Η κοινωνικά αποδεκτή ιδιοκτησιακή μορφή λειτουργίας των ΑΕΙ στη χώρα μας θα πρέπει να είναι: κρατικά (δημόσια), μη κρατικά (π.χ. ιδρύματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ιδρύματα της Εκκλησίας, ιδρύματα κοινωνικών φορέων π.χ. ΓΣΕΕ, ΓΣΒΕ, ΣΕΒ) και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα (π.χ. ιδρύματα ιδιωτών - ευεργετών). Η ιδιοκτησιακή μορφή λειτουργίας των ΑΕΙ ως ιδιωτικών επιχειρήσεων δεν μπορεί να είναι κοινωνικά αποδεκτή, αφού κάτι τέτοιο δεν είναι αποδεκτό ούτε στις ΗΠΑ, που χαρακτηρίζονται συνήθως ως το κέντρο του καπιταλισμού. Η λειτουργία στη χώρα μας ΑΕΙ, ως ιδιωτικών επιχειρήσεων, θα αποτελέσει ελληνική παγκόσμια πρωτοτυπία.

Ο ιδιώτης ή ένας αριθμός ιδιωτών, γιατί θα ήθελαν να χρηματοδοτήσουν την ίδρυση ενός ιδιωτικού μη κερδοσκοπικού πανεπιστημίου;

Για τον ίδιο λόγο που χρηματοδοτήθηκε και λειτουργεί το «Ιδρυμα Ωνάση», το «Ιδρυμα Μποδοσάκη», κ.ά. παρόμοια κοινωφελή ιδρύματα. Για τον ίδιο λόγο που χρηματοδοτήθηκε από Έλληνες επιχειρηματίες η δημιουργία πανεπιστημιακών εδρών σε πανεπιστήμια των ΗΠΑ. Βέβαια, ταυτόχρονα επιβάλλεται όπως η πολιτεία ενθαρρύνει (φορολογικά, χρηματοδοτικά, αναπτυξιακά κ.λπ.), όπως τονίσαμε σε προηγούμενο άρθρο μας («Ναι στα κρατικά και μη κρατικά πανεπιστήμια, όχι στα ιδιωτικά», «Ελευθεροτυπία» 17/3/2004), το παγκόσμιο και ίσως μοναδικό φαινόμενο του ελληνικού ευεργετισμού. Αυτή η ενθάρρυνση με τη μορφή κινήτρων για ιδιωτικές επενδύσεις στην ιδιωτική εκπαίδευση, προβλεπόταν στις προτάσεις του ΥΠΕΠΘ τον Δεκέμβριο του 1990, τις οποίες τότε, ως πρύτανης, στήριξα και εξακολουθώ να στηρίζω.

Αυτές οι προτάσεις επίσης περιείχαν, ότι η χορήγηση και ανάκληση των αδειών αυτών των ιδρυμάτων θα γίνεται με πράξεις του υπουργού Παιδείας και έπειτα από γνωμοδότηση υψηλής στάθμης ακαδημαϊκού οργάνου, το οποίο θα αποφαίνεται για τους σχετικούς όρους, καθώς και για τα προσόντα του διδακτικού προσωπικού, τα προγράμματα σπουδών, την απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή, τη φερεγγυότητα των φορέων, την επιλογή φοιτητών, την πορεία της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τη χορήγηση των πτυχίων.

Η υιοθέτηση και υλοποίηση του προτεινόμενου πλαισίου για την ίδρυση μη κρατικών μη κερδοσκοπικών ΑΕΙ είναι η μόνη κοινωνικά επιθυμητή εναλλακτική ιδιοκτησιακή μορφή για τη δημιουργία, στη χώρα μας, υψηλού επιπέδου εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

